

TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ (6–8) METİNLERİN DEĞERLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Bahar DOĞAN*
Ayşe GÜLÜŞEN**

Özet

Türkçe öğretiminin temel aracı olan metinler, ulusal ve evrensel kültürün dayandığı değerlerin öğrencilere aktarılması için birer araç olma özelliğine sahiptir. Bu doğrultuda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından basılan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin hangi değerleri ilettiğini tespit etmek ve bu değerlerin sınıflara göre dağılımını belirlemek bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. İlköğretim 6–8. sınıflar arasında Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde, değerlere yer verilme durumunu belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu çalışmada kullanılacak olan model, var olan bir durumu var olduğu şekliyle ortaya koymayı amaçlayan tarama modelidir. Araştırmada verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, dürüstlük, estetik, hayvan sevgisi, hoşgörü, merhamet, misafirperverlik, nezaket, onurlu olma, özdenetim, tutarlılık, sorumluluk ve ulusal değerler temaları olmak üzere on altı tema belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, araştırma kapsamında incelenen ders kitaplarındaki metinlerin çoğunda değerlerin az da olsa yer aldığı görülmekle birlikte dokuz metinde hiçbir değere yer verilmemiştir. 6, 7 ve 8. sınıflarda yer alan toplam 76 metinde en fazla yer alan, ulusal değerler (30) ve sorumluluk (24) değerleriyken en az yer alan hayvan sevgisi (3) ve misafirperverlik (3) değerleridir. Türkçe dersinde etkili bir değer eğitimi gerçekleştirmek için değerlerin metinlere daha dengeli dağıtılması gerektiği ve bu değerlerin etkinliklerle düzenlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Türkçe Dersi, Değer, Değer Eğitimi, Ders Kitabı.

* Arş. Gör. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Muallim Rifat Eğitim Fakültesi

** Arş. Gör. Selçuk Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi

REVIEW OF TEXTS IN TURKISH TEXTBOOKS (6-8) IN TERMS OF VALUES

Abstract

Turkish instruction is the main instrument of texts, based on the values of national and universal culture is capable of being a tool for transferring students. In this respect, published by the MEB the text in 6, 7 and 8. class Turkish textbooks is talking to determine what values and determine these value according to the distribution of classes is the purpose of this investigation. This research was carried out in text between the Primary 6-8 classes in Turkish textbooks as determine to place of delivery the status of values. The model used in this study is a scan model which aims to demonstrate as a state in which there exists. In this study was used the descriptive analysis for the data analysis method. As a result of the analysis is identified 16 themes which is science, hard work, solidarity, love of nature, integrity, aesthetics, animal love, tolerance, compassion, hospitality, courtesy, dignity of being, self-control, consistency, accountability, and national values. According to the survey, texts examined within the scope of research in textbooks are given values slightly. In the nine text are not included no value. total of 76 texts which in 6, 7 and 8 classrooms are including maximum values which are national values (30) and responsibility (24) but at least the love of the animal (3) and hospitality (3). To perform an effective training in Turkish course, more balanced distribution of values is required to the texts and concluded that these values should be organized activities.

Keywords: Turkish Lesson, value, value education, textbook

GİRİŞ

Aynı toprak parçası üzerinde yaşayan ortak bir dil ve kültüre sahip olan milletler, üyelerini bir arada tutabilmek ve bu birlikteliğin devamını sağlayabilmek için değerlerini yeni kuşaklara kazandırmak ister. Bilgisayar çağının yaşandığı günümüzde insanlar birbirinden bu kadar uzaklaşmışken bu amacı gerçekleştirmek daha zor olmaktadır. Okul, iyi vatandaşlar yetiştirmek ve bu yolla toplumun devamlılığını sağlamak için bireylere toplumun ve insanlığın ortak malı durumuna gelen değerleri kazandırmada en etkili bir aracı kurumdur. Bu yüzden okullarda öğrencilere en azından temel değerlerin kazandırılması gerekir. Bunun için de en etkili yol ders kitaplarındaki metinlerdir.

Değerler; genelde inanılan, arzu edilen ve davranışlar için bir ölçek olarak kullanılan olgulardır. İlk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan değer kavramı, Latince “kıymetli olmak” veya

“güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden türetilmiştir (Akt.: Şen, 2008: 764).

Akbaş’a (2008: 10) göre değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir. Eğitim kurumlarının genel hedefleri incelendiğinde birçoğunun vatansever olma, temiz olma, sağlığına dikkat etme, düzenli olma, adil olma, yaratıcı olma, girişimci olma gibi birçok değer içerdiği görülmektedir. Eğitim kurumları bunlar ve benzeri değerler ile öğrencilere nelerin önemli olduğunu ve nasıl yaşanması gerektiği konusunda rehberlik eder.

Değerleri öğrenilmesi gereken kavramlar olarak belirten Tarhan, insanın mutluluğunda etkin rol oynayan değerlerin sosyal öğrenme yoluyla sonradan öğrenildiğini ve insanın bunlar aracılığıyla mutluluğa ulaştığını söyler (Tarhan, 2011: 20).

Shea’nin de belirttiğine göre değer eğitiminin modern kaynakları olarak bilinen Dewey ve Whitehead 20. yüzyılın başlarında eğitimden beklenenin ‘tam bir insan’ yetiştirmek olduğunu belirlemiştir. Bu bağlamda Martorella’nın “Bir şeyin olumlu ya da olumsuz, iyi ya da kötü, hoş ya da nahoş olduğu hakkında karar verme” olarak tanımladığı değerlerin eğitim sistemi içinde çeşitli etkinlikler ve dersler aracılığıyla öğrencilere kazandırılması beklenmektedir (Akt.: Belet ve Devenci, 2008: 765).

Millî Eğitim Temel Kanunu incelendiğinde “Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar yetiştirme”yi amaçladığı görülmektedir. Türk Eğitim Sistemi’nin bu temel amacına ulaşabilmesinde değer eğitiminin gerçekleştirilebileceği derslerden birisi de içerik özellikleri bakımından Türkçe dersidir.

Türkçe dersi; doğru ve güzel okumayı / yazmayı, etkili dinlemeyi, dil bilgisi kurallarını uygulatmayı ya da etkili konuşmayı amaçlamanın yanında; bireyin millî, ahlâki, sosyal ve evrensel değerlere sahip olmasını da amaçlar.

Ergin’in (2009: 3) “insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta” olarak tanımladığı ve Özbay’ın (2006: 2) “bir kültür taşıyıcısı ve kültür aktarıcısı” olarak belirttiği dil, değerlerin aktarımında önemli bir görev üstlenir. Anadili dolayısıyla metinler örtülü bir anlam içerir. Ders

kitabı hazırlayanlar bu özelliğin farkında olmalı ve ders kitaplarına alınacak metinleri özenle seçmelidirler. Kaldı ki bu kişilerin ders kitapları yönetmeliğinde belirtilen “Temel insan haklarına aykırılık taşımaması; cinsiyet, ırk, din, dil, renk, siyasî düşünce, felsefî inanç, mezhep ve benzeri ayrımcılık içermemesi; bilimsel ilke ve yöntemlere uygun olarak hazırlanmış olması, estetik, edebî, kültürel ve sosyal değerlere uygun olması, görsel unsurlarının toplumun ortak değerleriyle bağdaşması esasları göz önünde bulundurulması” gibi maddelere uyması bile yeterli olacaktır. Çünkü Türkçe ders kitaplarında yer alacak metinler değer eğitiminin yeni nesillere aktarılması konusunda en etkili yollardan biridir. Günümüzde okuma alışkanlığının yeterli seviyede olmadığı için öğrencilere ancak metinler aracılığıyla ulaşılabilmektedir. Bu yüzden bu metinlerin seçiminde çok titiz çalışılmalıdır.

İlköğretim Türkçe Dersi Programında (6–8) Değerler

İlköğretim Türkçe Dersi (2006: 6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programında, değerlerin öğretimi ile ilgili genel bir bilgi ya da Türkçe dersinde verilmesi gereken değerlere ilişkin doğrudan bir açıklamaya yer verilmemiştir. Ancak programın temel yaklaşımında ve genel amaçlarında değerlerin önemi açıkça belirtilmektedir.

“Türkçe Dersi Öğretim Programıyla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır” maddesi programın temel yaklaşımı olarak belirlenmiştir.

Programın genel amaçlarının 9, 10 ve 11. maddeleri değer aktarımını amaçladığı görülmektedir:

9. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,

10. Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,

11. Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır (MEB,2006:4).

Programda öğrenme alanlarına ve kazanımların sınıflara göre dağılımlarına bakıldığında okuma becerisi ile ilgili verilen kazanımlar arasında değerle ilgili olan kazanımlar şu şekilde ifade edilmiştir (MEB, 2005: 135):

— *Millî ve evrensel kültür değerlerini fark eder (6, 7, 8. sınıf).*

— *Okuduğu metindeki millî ve evrensel kültür değerlerinin hayatla ilişkisini sorgular* (6, 7, 8. sınıf).

Dinleme becerisi ile ilgili verilen kazanımlar arasında değerle ilgili olan kazanımlar (MEB, 2006: 138):

—*Dinlediklerinde/izlediklerinde millî ve evrensel değerleri fark eder* (6, 7, 8. sınıf).

—*Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen millî ve evrensel değerlerin hayatla ilişkisini sorgular* (6, 7, 8. sınıf).

Konuşma becerisi ile ilgili verilen kazanımlar arasında değerle ilgili olan kazanımlar (MEB, 2005: 141):

—*Konuşmasını bilimsel verilere dayandırır* (8. sınıf).

—*Konuşmasında nezaket kurallarına uyar* (6, 7, 8. sınıf).

—*Söylediklerinin sorumluluğunu taşır* (6, 7, 8. sınıf).

—*Konuşması ile ilgili eleştirileri hoşgörü ile karşılar, düzeltir* (7, 8. sınıf).

—*Yaşadığı çevre, ülke ve dünya ile ilgili sorunlara çözüm önerilerinde bulunur* (8. sınıf).

Yazma becerisi ile ilgili verilen kazanımlar arasında değerle ilgili olan kazanım (MEB, 2005: 143):

—*Yaşadığı çevre, ülke ve dünya ile ilgili sorunlara çözüm önerilerinde bulunur* (8. sınıf).

Okunma metinlerinde bulunması gereken 27 özellikten 2, 3, 5 ve 16. özellikler değerlerle ilgilidir (MEB, 2006: 56):

Madde 2: Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.

Madde 3: Metinlerde siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.

Madde 5: Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.

Madde 16: Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.

Dinlenecek/ İzlenecek materyallerin içeriğinde bulunması gereken 13 özellikten 2, 3, 4, 5 ve 12. özellikler değerlerle ilgilidir (MEB, 2006: 57):

Madde 2: Millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.

Madde 3: Siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.

Madde 4: Öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.

Madde 5: İnsan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.

Madde 6: Öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.

Anlaşıldığı üzere programda değerlere örtük olarak yer verilmiştir. Değerleri açıkça belirten temalara yer verilmemiştir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

İlköğretim 6–8. sınıflar arasında Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde değerlere yer verilme durumunu belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu çalışmada kullanılacak olan model, var olan bir durumu var olduğu şekliyle ortaya koymayı amaçlayan tarama modelidir. “Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan, bilinmek istenen şeyin gözlenip belirlenebilmesidir” (Karasar, 2010: 77).

Araştırmada verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. “Betimsel analiz”de elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden- sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 224).

Türkçe ders kitaplarındaki metinleri değerler bakımından incelemek üzere bir form oluşturulmuş ve forma betimsel indeks, araştırmacı yorumları bölümleri açılarak bu bölümler araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Burada elde edilen verilerin uygunluğu bir alan uzmanı ile birlikte değerlendirilerek uzlaşmaya varılmıştır. Üç sınıfın kitabındaki toplam 76 metin (6–8) için de aynı işlem uygulanmıştır. Bu aşamadan sonra kodlama işlemine geçilmiş, ilgili kodlar kod başlığı altında toplanmış, değerler oluşturularak değerlerle ilgili temalar altında bulgular sunulmuştur. Bulguların sunumu sırasında metinlerden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Örnekleme

Millî Eğitim Temel Kanununun 55. maddesine göre, ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulacak kitaplar Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenmektedir. Bu maddeye göre, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmeyen hiçbir kitap ve eğitim aracı okullarda kullanılamamaktadır. Ders kitaplarını inceleme, geliştirme ve uygun görülenleri karara bağlama görevi ise Talim Terbiye Kuruluna verilmiştir. Bu araştırmada incelenen söz konusu kitaplar araştırmacının bilimselliğine katkı sağlayacağı düşünülerek Millî Eğitim Bakanlığı tarafından basılan 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının son baskıları üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Dokümanlar; gerçek, kolay ulaşılabilir hazır veri sağlayarak, araştırmacılar için sorunlara çözüm bulabilmek amacıyla kullanılmaktadır. Doküman çeşitleri kamuya ait tutanaklar, kişisel dokümanlar ve fiziksel materyaller olarak ayrılmaktadır. Hodder ve Merriam fiziksel materyalleri, günlük yaşamda kullanılan fiziksel materyaller, araç- gereçler, aygıtlar, aletler ve el ürünü işler olarak sınıflandırmaktadır (Akt.: Belet ve Deveci, 2008: 766). Bu araştırmada veri toplama aracı olarak 6,7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları kullanıldığından fiziksel materyaller kullanılmıştır.

Tümevarım analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Araştırmada tümevarım analizi kapsamında verilerin kodlanması, temaların bulunması, bulguların yorumlanması aşamaları izlenerek (Yıldırım ve Şimşek, 2005) şu işlemler gerçekleştirilmiştir: Türkçe ders kitaplarındaki metinleri değerler bakımından incelemek üzere bir form oluşturulmuş ve forma betimsel indeks, araştırmacı yorumları bölümleri açılarak bu bölümler araştırmacı tarafından doldurulmuştur. Burada elde edilen verilerin uygunluğu bir alan uzmanı ile birlikte değerlendirilerek uzlaşmaya varılmıştır. Üç sınıfın kitabındaki toplam 76 metin (6-8) için de aynı işlem uygulanmıştır. Bu aşamadan sonra kodlama işlemine geçilmiş, ilgili kodlar kod başlığı altında toplanmış, değerler oluşturularak değerlerle ilgili temalar altında bulgular sunulmuştur. Bulguların sunumu sırasında metinlerden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmaya ilişkin bulgular Tablo 1 ve 2’de gösterilmiştir:

Tablo 1. 6, 7 ve 8. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Değerlerin Toplamı

<i>Sınıf/Değerler</i>	Bilimsellik	Çalışkanlık	Dayanışma	Doğa Sevgisi	Dürüstlük	Estetik	Hayvan Sevgisi	Hoşgörü	Merhamet	Misafir perverlik	Nezaket	Onurlu Olma	Öz denetim	Tutarlılık	Sorumluluk	Ulusal Değerler	Toplam
6. Sınıf	3	6	3	9	2	2	0	3	3	1	2	1	2	1	8	10	56
7. Sınıf	1	5	2	7	1	3	2	2	4	1	1	1	2	0	8	11	51
8. Sınıf	2	5	4	2	2	1	1	5	3	1	4	4	4	3	8	9	58
Toplam	6	16	9	18	5	6	3	10	10	3	7	6	8	4	24	30	165

18.	F																			0
19.	F	*						*										*		3
20.	F																			0
21.	F			*	*				*											3
22.	F		*										*		*					3
23.	F											*	*							2
24.	F																			0
25.	F								*											1
Toplam	F	6	16	9	18	5	6	3	10	3	7	6	8	4	2	3	1	6	5	
	%	8	21	12	23.6	6.5	8	4	13	4	9	8	10.5	5	3	3	2	1	7	

Bu bölümde ilköğretim 6,7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde değerlerin yer alma durumuna ilişkin elde edilen bulgular; *bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, dürüstlük, estetik, hayvan sevgisi, hoşgörü, merhamet, misafirperverlik, nezaket, onurlu olma, özdenetim, tutarlılık, sorumluluk, ulusal değerler* temaları altında sunulmaktadır.

Araştırma kapsamında ilköğretim ders kitapları incelendiğinde değerleri, en fazla 8. sınıf ders kitabındaki metinlerin (58), sonra 6. sınıf ders kitabındaki metinlerin (56), en az da 7. sınıf ders kitabındaki metinlerin (51) içerdiği görülmektedir. (Tablo:2) Kitaplardaki metinlerde en fazla yer alan değerler ulusal değer (30) ve sorumluluk (24) değerleriyken en az yer alan hayvan sevgisi (3) ve misafirperverlik (3) değerleridir. (Tablo 3)

İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin 6'sında *bilimsellik*, 16'sında *çalışkanlık*, 9'unda *dayanışma*, 18'inde *doğa sevgisi*, 5'inde *dürüstlük*, 6'sında *estetik*, 3'ünde *hayvan sevgisi*, 10'unda *hoşgörü*, 10'unda *merhamet*, 3'ünde *misafirperverlik*, 7'sinde *nezaket*, 6'sında *onurlu olma*, 8'inde *özdenetim*, 4'ünde *tutarlılık*, 24'ünse *sorumluluk*, 30'unda *ulusal değerler* ile ilgili ifadeler yer verilmiştir. İncelenen toplam 76 metinden dokuzunda hiçbir değere yer verilmezken bir metinde en fazla belirlenen değerlerden yedisine yer verilmiştir.

Bilimsellik

İlköğretim Türkçe ders kitaplarında bilimsellik değerinin şu kişisel nitelikleri yansıttığı görülmüştür:

Bilimin faydalı olduğunu eğitim yoluyla aktarma; bilimsel verilerden yararlanma; bilime ulaşmak için her türlü kaynağa ulaşmaya çalışma.

Bilimsellik ile ilgili metinlerde yer alan bazı ifadeler şu şekildedir:

6. sınıf kitabında;

“Atatürk’ten Son Mektup” şiirinde, “*Laboratuarlarda sabahlayın kahvelerde değil/ Bilim ağartsin saçlarınızı kitaplar/Ancak böyle aydınlanır o sonsuz karanlıklar*” dizeleri,

“Atatürk ve Tarihimiz” tiyatro metninde, “*Selcen: Grup arkadaşlarım ve ben sizleri Türk tarihinin zenginliği, Türklerin insanlığa yaptığı hizmetle, Türkler tarafından kurulmuş olan devletler ve Atatürk’ün Türk tarihinin araştırılmasına verdiği önem hakkında bilgilendireceğiz. Bu konuda yaptığımız araştırma sırasında konuyla ilgili çok çeşitli kitapları taradık ve internetten faydalandık. Araştırmamızın he aşamasında Türk tarihinin ne kadar köklü olduğunu gösteren bilgilere ulaştık. Şimdi sözü, millet ve tarih kavramları arasındaki ilişkiyi açıklamak için Gökçen arkadaşımıza bırakıyorum.*

Gökçen: Teşekkür ederim Selcen. Millet, aynı topraklar üzerinde yasayan kültür, dil, gelenek, görenek, tarih ve ideal birliği olan insan topluluğudur. Bir milleti ideal birliğine ulaştıran en önemlisi de tarihtir. Çünkü tarih, bir milletin bütün fertlerinin geçmişinin ortak olduğunu gösterir; o milletim geleceğine de ışık tutar.” ifadeleri,

7. sınıf ders kitabında;

“Atatürk” şiirinde, “*Bilimde teknikte kalkmadık geri/ Harcadık emeği akuttuk teri*” dizeleri,

8. sınıf ders kitabında;

“Atatürk ve Bilim” makalesinde, “*Türk milleti, Türk sanatı, Türk ekonomisi, Türk şiiri ile edebiyatı, okul ve okulun vereceği bilim ve fen sayesinde bütün olağanüstü incelikleri ve güzellikleriyle oluşup geliştirecektir.*” ifadesi ve bilim ve teknoloji temasındaki metinlerdeki genel izlenim bilimsellik ile ilgilidir.

Çalışkanlık

Çalışkanlıkla ilgili kişisel nitelikler; çaba harcama, verilen görevleri yerine getirme, zamanı etkili kullanma, disiplinli olma, işlerini uygun tavırlarla sonlandırma, öğrenme sorumluluğuna sahip olmadır.

Metinlerde çalışkanlıkla ilgili yer alan bazı ifadeler şunlardır:

6. sınıf ders kitabında;

“En İyi Arkadaş” tiyatro metninde, “*Bilmediklerini öğrenmek her insana büyük yararlar sağlar.*” ifadesi,

“Ömür Boyu Mutluluk” hikâyesinde , “*Ertesi gün hava kararmaya başlayınca çok yorulmuş olmasına rağmen biraz para kazanmanın sevinciyle hemen evinin yolunu tutmuştur.*” ifadesi,

“İstanbul Liseli Küçük Hasan” hikâyesinde, “*Her gün okula gidip gelen öğrenciler okullarının içler acısı halini görünce ‘Bir şeyler yapmalıyız’ diye düşündüler.*” ifadesi,

7. sınıf ders kitabında;

“Atatürk” şiirinde, “*Bilimde teknikte kalmadık geri/Harcadık emeği akıttık teri*” dizeleri, “Türk Dili” makalesinde, “*Türk dilinin kendi benliğine kavuşması, zenginliklerinin ortaya çıkarılması ve sadeleştirilmesi yolunda devletin öncülüğünde başta Türk dilini en iyi kullanması gereken aydınlar olmak üzere her türlü yayın araçlarıyla çaba gösterilmesi gerekmektedir.*” ifadesi,

“İyilik Kötümserlik” söyleşisinde, “*En ehemmiyetsiz bir engel karşısında yitiveren kötümser, bir kenara çekilip kara düşüncelere dalarken iyimser adam, o mücadelenin sonunu görebildiği için engellerin üzerine atılmaktan çekinmeyecektir.*” ifadesi,

8. sınıf ders kitabında;

“Atatürk’ten Anılar” anı metninde, “*İnsan, mensup olduğu milletin varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar bütün dünya milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletini mutluluğuna ne kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin mutluluğuna da hizmet etmeye elinden geldiği kadar çalışmalıdır.*” ifadesi,

“Onuncu Yıl Nutku” söylevinde “*Geçen zamana nispetle daha çok çalışacağız.*” ifadesi, “Herkesin Dostu Anton” hikâyesinde, “*Her tarafa bir göz attı, bahçeden geçerken bir çitin budanmaya, bir ağaççığın yerinin değiştirilmeye, ihtiyacı olduğunu işaret etti. Nihayet çeşmeyi tetkik etti ve işe koyuldu.*” ifadesi,

“Hayatta Başarının Yolları” konferans metninde “*Hayatta yalnız kendi çalışması, kendi ehliyeti, kendi bilgisi ile alın teri dökerek kazanılan ve başkasını zarara sokmayan başarı meşrudur.*” ifadesi, çalışkanlıkla ilgilidir.

Dayanışma

Dayanışma içinde olunca başarılmayacak iş yoktur; iş bölümü yapıp birlikte hareket etme; zor durumda olanların acılarını ve üzüntülerini paylaşma; birlikten kuvvet doğacağı gibi niteliklerin yer aldığı metinlerdeki bazı cümleler şunlardır:

6. sınıf ders kitabında;

“Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması” hikâyesinde “*Kaplumbağanın biri bıkmış, usanmış yaşadığı yerden. Uzak ülkelerin özlemine çekmeye başlamış. Derdini iki ördeğe açmış. İstersen seni dünyanın öbür ucuna uçururuz demiş ördekler.*” ifadesi,

“En İyi Arkadaş” tiyatro metninde, “Kitaplığında bir köşeyi size seve seve veririm.” ifadesi, “Ömür Boyu Mutluluk ” hikâyesinde “*Kan bağışlamak belki de para vermeden yapılan en büyük insanlık yardımıydı.*” ifadesi,

7. sınıf ders kitabında;

“İyimserlik Kötümserlik” söyleşisinde “*İyimser dediğimiz adam en kötü meseleler karşısında kaldığımız zaman bu meseleyi iyi tarafından mı yoksa kötü tarafından mı göreyim diye düşünmez, yaradılışı onu doğrudan doğruya karanlıklar içine aydınlık noktaları aramaya götürür.*” ifadesi, “Komşusuzluk” söyleşisinde, “*Komşuluk ortak bir dünyanın ve paylaşılan uzun zamanların hatırasını saklar...*” ifadesi,

8. sınıf ders kitabında;

“Eski Ankara Evleri” gezi yazısında, “*Bahçelerde kapı önünde sohbet eden kadınlar var. Bu henüz komşuluk ilişkilerinin bitmediğini gösteriyor.*” ifadesi,

“Gönül Mimarlarımız” biyografi metninde, “*Yunus tüm insanlığa kucak açmıştı: ‘Dünya benim rızkımdır/Halkı benim halkım’*” ifadesi,

“Herkesin Dostu Anton” hikâyesinde, “*Anton’dur dedi. O her şeye yetişir.*” ifadesi, “Bilgisayar Yalnızlığı” denemesinde “*Şüphe yok ki bir zaman sonra sevgisiz, geçimsiz; paylaşmayı, affetmeyi, gülüp mutlu olmayı bilmeyen çocuklar bulurlar evlerinde.*” ifadesi dayanışmanın önemini anlatmaktadır.

Doğa Sevgisi

Doğal çevreye duyarlı olma, içinde bulunduğu ortamı güzelleştirmek için çalışma, doğayı korumak için çaba gösterme gibi nitelikleri içinde barındıran metinlerdeki bazı cümleler şöyledir:

6. sınıf ders kitabında;

“Kitap kuşum Uçuverdi” hikâyesinde “*Şehirlerden birinde harika bir sabah doğdu hayata. Güneş ışdı. Kuşlar cıvıladı.*” ifadesi,

“Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu” efsanesinde, “*Birçok çiçek açmıştı kıyısında. Çiçek her yerde olur. Buradaki çiçekler ise bir başkaydı. Renkleri daha canlı, daha parlak, daha ışıklıydı.*” ifadesi,

“Çocuk ve Resim” ve “Anadolu’da Bahar” şiirlerinin genel izleniminde ve “Doğa ve Evren” temasındaki metinler doğa sevgisi ile ilgilidir.

7. sınıf ders kitabında;

“Bülbül İle Bağcı” masalında, “*Geçimini sağlamak bir yana, bir gülün açmasıyla sanki bayram ederdi.*” ifadesi,

“İyimserlik Kötümserlik” söyleşi metninde “*...tabiatın harikuladeliklerine hayran kalmak...*” ifadesi, “Susayan Konya” gezi yazısında, “*Acıgöl geniş bozkır alanların içinde rengârenk görüntüsüyle insanı şaşırtan apayrı bir güzellik sergiliyor.*” ifadesi doğa sevgisiyle ilişkilidir.

“Son Kuşlar” hikâyesinde ise doğaya zarar verilmemesi gerektiği, çevrenin korunması gerektiği belirtilmektedir.

8. sınıf ders kitabında;

“Çiğdem Der Ki” hikâyesinde her canlının, bitkinin bir yararı olduğu üzerinde durulmaktadır.

“Bilgisayar Yalnızlığı” denemesinde “*... sınırsız gökyüzü mavisini görmeli, çiçeklerin kokularını, suyun ve rüzgarın sesini hissetmelidir.*” ifadesi doğa sevgisi ile ilgilidir.

Dürüstlük

Dürüstlük temasından beklenen diğer insanlarla ilişkilerinde güvenilir olma, özgürce doğruyu konuşma gibi nitelikler metinlere şöyle yansımıştır:

6. sınıf ders kitabında;

“Atatürk’ten Anılar” anı metninde “*Elinde kâğıt yok, dilinde sürçme yok, tavırlarında yapmacıklık yok.*” ifadesi,

“Bir Mektup” metninde “*Beni köşeye sıkıştırmayın sonra yalana sığınmak zorunda kalırım.*” ifadesi,

7. sınıf ders kitabında;

“Bülbül İle Bağcı” masalında, “*Bağcı baktı, doğru söylüyor bülbül...*” ifadesi,

8. sınıf ders kitabında;

“Verilen Sözü Tutmak ve Vaktinde İş Yapmak” konferans metninde, “*Sonra da verilen sözü tutmanın namus borcu olduğunu hatırlınızdan çıkarmayın.*” ifadesi ve “Türküler Dolusu” şiirinde “*Onlar kadar sahici/ Onlar kadar gerçek*” dizeleri dürüstlük değerini içerir.

Estetik

Sanata ilgi duyma; yaşamak istediğin yeri hayalinde canlandırma; kelimelere sanatsal bir bakışla yaklaşma gibi nitelikleri barındıran metinlerdeki bazı cümleler şu şekildedir:

6. sınıf ders kitabında;

“Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması” hikâyesinde “*Bakışları yazılar üzerinde uçmaya başladı. Su sesi, müzik sesi gibi bir şey doldurmaya başladı içini... Çocuk, çok uzaklardan gelen bu sesi dinledi. Gittikçe çoğalıyor, kendisini sarıp içine alıyordu. Çocuk bu sesin nereden geldiğini anladı: az önce tartışan kitapları sesi değildi bu. Okuduğu sözcüklerden, cümlelerden gelen gizli bir sest...*” ifadesi estetik değeri ile ilgilidir.

Ayrıca “Çocuk ve Resim” şiiri de kelimelere sanatsal bir bakışla yaklaşmıştır.

7. sınıf ders kitabında;

“Atatürk ve Sanat” denemesinde “*Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuştur.*” ifadesi estetik ile ilgilidir. “Atatürk ve Türk Tiyatrosu” anı metni ile “Hayata Açılan Kapılar” denemesinde estetik değerleri barındırır.

8. sınıf ders kitabında;

Sadece “İhtiyar Çilingir” hikâyesinde “*... huzur ve sanatı söndürmüş...*” ifadesi estetik ile ilgilidir.

Hayvan Sevgisi

6.sınıf ders kitabında işlenmeyen, kitaplarda en az yer verilen değerlerden olan hayvan sevgisi şu cümlelerle örneklendirilmiştir:

7. sınıf ders kitabında;

“Son Kuşlar” hikâyesi hayvanların korunması gerektiğinden bahsetmektedir.

“Mustafa “Kemal’in Kağnısı” şiirinde “*Öküzleriyle kardeş gibiydi Elifçik/Yemezdi, içmezdi yemeden içmeden onlar*” dizeleri hayvan sevgisinin en güzel örneklerindedir.

8. sınıf ders kitabında;

“Basından Teknoloji Haberleri “ metninde “*Hayvan sağlığına önem vermenin hayvan severlik olarak değerlendirilmesi gerektiğine ...*” ifadesi hayvan sevgisi ile ilgilidir.

Hoşgörü

Farklılıklara karşı duyarlı olma, uzlaşma yeteneğine sahip olma, başkalarının haklarına saygılı davranma, komşuluğun değerini bilme, saygı duyma, kendi gereksinimleriyle başkalarının gereksinimi arasında denge kurma gibi nitelikleri içeren bazı metinler şu şekildedir:

6. sınıf kitabında;

“Kadının Sosyal ve Siyasi Haklarını Kazanması” denemesinde “*Bizim dinimiz hiçbir vakit kadınların erkeklerden geri kalmasını talep etmemiştir.*” ifadesi,

Yine Atatürkçülük temasında “Atatürk ve Tarihimiz” tiyatro metninde, “*Türk milleti tarih sahnesine çıktığı ilk günden bugüne kadar kurduğu bütün devletlerde daima adi, insancıl, demokratik ve hoşgörülü olmayı başarmıştır.*” ifadesi,

“Bir Mektup” metninde, “*Kızgınlığınızı haklı görebilirim; ama beni aşağılamayın.*” ifadesinde,

7. sınıf kitabında;

“Tatlı Dil” söyleşi metninde, “*Bu geçici dünyada gönül yıkmanın, kalp kırmanın boşluğunu sezecek kadar olgun bir hayat anlayışına varmalı ki insan, en küçüğünden en büyüğüne tatlı dille güler yüzle seslenebilsin.*” ifadesi,

“Anadolu’da Konukseverlik” denemesinde *Konuk sevmek, konuğa ikramda bulunmak, insan sevgisinin başında gelir.*” ifadesi,

8. sınıf kitabında;

“Atatürk’ten Anılar” metninde “*İnsan mensup olduğu milletin varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar bütün dünya milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin mutluluğuna ne kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin mutluluğuna da hizmet etmeye, elinden geldiği kadar çalışmalıdır.*” ifadesi hoşgörü değerini içermektedir.

Merhamet

Diğer insanların hislerine ve gereksinimlerine duyarlı olma, problemleri olan insanları destekleme, diğer canlılara insancıl davranma gibi nitelikleri içeren metinlerdeki bazı cümleler şu şekildedir:

6. sınıf kitabında;

“Kitap Kuşum Uçuverdi” hikâyesinde, “*Üzülme sen, dedi. Kıyamam ben senin gözyaşlarına üzülme!*” ifadesi,

“Ömür Boyu Mutluluk” hikâyesinde “*Afetlerde kan bağışlayan toplumumuz diğer zamanlarda da kan bağışlasa da bugün bu anne acı içinde koşturmasaydı.*” ifadesi, “İstanbul Liseli Küçük Hasan” hikâyesinde, “...?o da yaralılara yardım etmeye başladı.” ifadesi,

7. sınıf kitabında;

“Tatlı Dil” söyleşisinde “*Yüreği merhametle, sevgi ile dolu insanın dili de kendiliğinden tatlılaşır.*” ifadesi,

“Atatürk” şiirinde, “Sevgiyle öksüzü, yetimi, dolu/ Sarmayı öğretti bize Atatürk” dizeleri,

“İyimserlik Kötümserlik” söyleşisinde, “... bir çocuğun masum üzüntüsünü gidermek...” ifadesi,

“Emine Teyze’nin Çilek Reçeli” hikâyesinde, “Ya bu elsiz ayaksız yavrucaklar ne yapacak, der çiçekleri gösterirdi.” ifadesi,

8. sınıf kitabında;

“Kız Kalesi” efsanesinde “... *Bey’in kızına acımadan edemezler.*” ifadesi,

“Atatürk’ten Anılar” metninde “*İnsan mensup olduğu milletin varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar bütün dünya milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin mutluluğuna ne kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin mutluluğuna da hizmet etmeye, elinden geldiği kadar çalışmalıdır.*” ifadesi merhamet değeri ile ilgilidir.

Misafirperverlik

Konuğu ağırlamaktan mutlu olma; misafiri güler yüzle karşılayıp mutlaka bir ikramda bulunma gibi niteliklere sahip olan misafirperverlik değeri Türk toplumunun dünyada tanınmasında en önemli etken olmasına rağmen sadece üç metinde yer almıştır:

6. sınıf ders kitabında “Beypazarı” gezi yazısında, “*Asırlık dükkânlarda gelsin çaylar gitsin gazozlar... Ama ille de çaylar... Burada kimse kimsenin dükkânından tavşankanı bir çay içmeden çıkamaz.*” ifadesi,

7. sınıf ders kitabında “Anadolu’da Konukseverlik” denemesinde, “Anadolu insanı yemeğinin konuğuna yedirmekten, konuğunu memnun etmekten zevk alır.” ifadesi misafirperverlikle ilgilidir.

8. sınıf ders kitabında “Aşinasız” denemesinde misafirperverlik gibi olguların günümüzde büyük şehirlerde artık kalmadığını anlatmaktadır.

Nezaket

Diğer insanlara karşı davranışlarında dikkatli ve kibar davranma, güler yüzlü olma gibi nitelikler şu metinlerde geçmektedir:

6. sınıf ders kitabında;

“Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması” metninde nezaket değeri örtülü olarak yer almaktadır. “Bir Mektup” hikâyesinin genel yapısında nezaket sahibi, özdenetimli bir çocuğun anne ve babasına karşı duygu ve düşüncülerini dürüstçe kaleme aldığı görülebilir.

7. sınıf ders kitabında;

“Tatlı Dil” söyleşisinde, “... tatlı dille güler yüzle seslenmek...” ifadesi,

8. sınıf ders kitabında;

“Herkesin Dostu Anton” hikâyesinde, “Herkes ona güler yüzle ‘merhaba’ der, elini sıkardı.” ifadesi,

“Aşinasız” denemesinde, “... çarşılarında yürürken adam başı selamlaşırlar...” ifadesi, “İki İyi İnsan” hikâyesinde “... temiz duygulara karşı içten teşekkür ediyor...” ifadesi nezaket değeri ile ilgilidir.

Onurlu Olma

Zayıflıklarını ve hatalarını kabul etme, yardımlaşma duygusu gelişmiş olma ve ait olma duygusuna sahip olma niteliklerini barındıran bazı metinler şu şekildedir:

6. sınıf kitabında;

“Bir Mektup” metninde, “Her istediğimi elde edemeyeceğimi biliyorum; ama siz verdikçe almadan edemiyorum.” ifadesi,

7. sınıf kitabında;

“Yolcu Konmaz Oteli” tiyatro metninde, “... bütün kabahat bende...” ifadesi,

8. sınıf kitabında;

“İhtiyar Çilingir” hikâyesinde, “Para için çalışmadığımı iddia eden bu fakir ihtiyar şüphesiz sanatının âşığıydı.” ifadesinde,

“İki İyi İnsan” hikâyesinde, “Bu iyi ruhlu tok gözlü adama, on lira için nasıl dayattığımı hatırladıkça kendini suçluyordu.” ifadesi onurlu olma değerini içerir.

Ayrıca “Atatürk’ten Anılar” ve “Herkesiz Dostu Anton” metinlerinde de örtülü olsa da onurlu olma ile ilgili ifadelere rastlanabilir.

Özdenetim

Kendini geliştirmek için çaba harcama, kısa ve uzun dönemli amaçlara sahip olma (kişisel gelişim ve dünyayı koruma), fiziksel ve duygusal sağlığını koruma, problemlerini çözmek için mantıklı yollara

başvurma (demokrasiyi kullanma ve büyüklerin sözünü dinleme), kendi kendini yönetme (zamanı etkili kullanma ve kendine güven duyma), kendi arzu ve isteğiyle çatışsa bile görevini tamamlama özdenetim ile ilgili kazanılması istenen kişisel niteliklerdir. Bu özellikleri kazandırmaya çalışan bazı ifadeler şunlardır:

6. sınıf kitabında;

“Bir Mektup” metninde, “Davranışlarımın sonuçlarını kendim görürsem daha iyi öğrenirim.” ifadesi,

“Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek” makalesinde “Yetişmemiş yani zamanlarını iyi kullanmamış boşu boşuna yaşamış insanlar ne kendilerine ne de memleketlerine faydalı olabilirler.” ifadesi,

7. sınıf kitabında;

“İyimserlik ve Kötümserlik” söyleşisinde, “Daima yeni şeyler öğrenmek istiyorum.” ifadesi, “Karada Yüzen Donanma” hikâyesinde “Tarihe son verenler imkânsızlıklar karşısında pes etmeyenlerdir.” ifadesi,

8. sınıf kitabında;

“Geçmiş Zaman Şiirleri” şiirinde “Devran dönmüş/ Kismet olmamış oturmak/Binmek kismet olmamış/Çabucak büyümüşüm dizeleri,

“Verilen Sözü Tutmak ve Vaktinde İş Yapmak” konferans metninde “Bugünün işini yarına değil biraz sonraya bile bırakmayınız.” ifadesi özdenetim değeri ile ilgilidir.

Tutarlılık

Bu değerle kazanılması istenilen nitelikleri (adil olma, kurallara uyma, çevresindekilere sadık davranma, çalışmalarında etik bir yol izleme, birbirine uygun davranışlar izleme) barındıran bazı ifadeler şu şekildedir:

6. sınıf kitabında;

“Bir Mektup” metninde “Tutarsız davrandığınızı gördüğümde hem bocalıyor hem de bundan yararlanmadan edemiyorum.” ifadesi,

8. sınıf kitabında;

“Verilen Sözü Tutmak ve Vaktinde İş Yapmak” konferans metninde, “... verilen sözü tutmanın namus borcu olduğunu hatırlamamızdan çıkarmayın.” ifadesi,

“İhtiyar Çilingir” hikâyesinde, “Onun gözünde filan şey filan şekilde yapılır...” ifadesi tutarlılık içerir.

Sorumluluk

Toplumunu, ülkeyi ve dünyayı güçlendirmek için çalışma, vatandaşlık hâk ve sorumluluklarını yerine getirme, kendinden beklenilene yapmaya çaba harcama (söz dinleme, ödev yapma, ders araçları üretme, bilgi paylaşımı, güvenli yaşam), okul merkezli etkinliklere katılma, okula düzenli devam etme, aile içinde üzerine düşen görevi bilme ve ona uygun davranma gibi nitelikleri içeren 24 metinden birkaçı değere şu ifadelerle yer vermiştir:

6. sınıf kitabında;

“En iyi Arkadaş” tiyatro metninde “—Size söz veriyoruz dedeciğim. Bundan sonra kitaplar en yakın arkadaşlarımız olacak.

—Buna çok sevindim. Haydi, şimdi yemeğe gidelim. Anneniz ve babanız bizi bekliyordur. Onları daha fazla bekletmeyelim.” ifadesi, “Kitap Kuşum Uçuverdi” hikâyesinde, “... okulumu bekliyordum.” ifadesi,

“Bir Mektup” metninde, “Suçumu aşmadığı sürece cezama katlanabilirim.” ifadesi,

“İstanbul Liseli Küçük Hasan” hikâyesinde, “Bir şeyler yapmalıyız.” ifadesi, “Zamanı Kazanmak Veya Kaybetmek” makalesinde, “İnsan için bahtsızlığın en kötüsü, en korkuncu muhakkak ki bunu yapabilecek hiçbir şey kalmadığı zaman fark etmektir.” ifadesi.

7. sınıf kitabında;

“Atatürk” şiirinde “Hizmet için koştuk hep yurdumuza” dizesi,

“Türk Dili” makalesinde “Türk’üm diyen herkesin Türk dilini bilmesi ve kullanması şarttır.” ifadesi,

“Karada Yüzen Donanma” hikâyesinde “Tarihe son verenler imkânsızlıklar karşısında pes etmeyenlerdir.” ifadesi,

8. sınıf kitabında;

“Onuncu Yıl Nutku” söylevinde “Geçen zamana nispetle daha çok çalışacağız.” ifadesi, “Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi” söylevinde, “Birinci vazifen Türk istikbalini, Türk Cumhuriyeti’ni ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.” ifadesi sorumluluk değeri taşımaktadır.

Ulusal Değerler

Atatürk sevgisi (çocukların Atatürk’e duyduğu sevgi, Atatürk’ün çocuklara duyduğu sevgi, Atatürk’ün yaşamı ve örnek davranışları), bayrak sevgisi, Türk büyüklerine saygı, kültürel miras, bayramlar, vatan, millet sevgisi gibi aslında her biri başlı başına bir değer olabilecek nitelikleri kazandırmaya çalışan 30 metindeki ifadelerden birkaçı şöyle örneklendirilebilir:

6. sınıf kitabında;

“Atatürk ve Onun Büyük Eseri” biyografisinde “Böylesi kararlı ve azimli bir insan neyi başaramazdı ki...” ifadesi ve metnin geneli Atatürk’ün yaşamı ve örnek davranışlarını anlatmaktadır.

“Atatürk’ten Anılar” metninde “Kırk asırlık Türk yurdu yabancı elinde kalmaz, dedi.” ifadesi Atatürk’ün yurt sevgisini anlatmaktadır.

“Atatürk ve Müzik Devrimi”, “Atatürk ve Tarihimiz”, metinleri de Atatürk sevgisini anlatmaktadır.

“Bayrak” şiiri alt teması da bayrak sevgisi olduğu için bu değerle ilgilidir.

7. sınıf kitabında;

“Atatürk”, “Atatürk ve Türk Tiyatrosu” metinleri Atatürk sevgisi değerlerini içermektedir.

“Atatürk ve Sanat”, “Karada Yüzen Donanma” ve “Bozkırın Tezenesi” metinleri Türk büyüklerine saygı değerini taşımaktadırlar.

“Millî Kültür” ve “Anadolu’nun Cirit Oyunları” kültürel miras değerini taşımaktadır.

8. sınıf kitabında;

“Onuncu Yıl Nutku” vatan ve millet sevgisi ile bayramlar değerini içermektedir. “Türküler Dolusu” metni kültürel miras değerini aktarmaktadır.

“Gönül Mimarlarımız” metni Türk büyüklerine saygı değerini taşımaktadır. “Nevruz ve Birlik” metni de Türk büyüklerine saygı ve Bayramlar değerlerini taşımaktadırlar.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından basılan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin hangi değerleri ilettiğini tespit etmek ve bu değerlerin sınıflara göre dağılımını belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmanın sonunda MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin, değerlerin iletimini istenen düzeyde gerçekleştirmediği tespit edilmiştir. Konu ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda da benzer sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür (Şen, 2008; Somuncu, 2008; Parlakyıldız, 2009; Karagöz, 2009; Ekici Çelikipazu ve Aktaş, 2011).

Sayısal verilerde de görüldüğü gibi en fazla işlenen değer ulusal değerlerdir. Bir ülkenin kendi geleceğini koruması için ulusal kimliğini koruması gerekir. Ülkenin kalkınmasına yararlı olacak ulusal değerler hiç şüphesiz ki önemlidir, fakat insanı insan yapan farklı değerlere de kitaplarda yer verilmesi önem arz etmektedir.

Hayata hazırlanma aşamasında olan öğrencilere okutulacak ders kitaplarında, her değerın aktarımının yapılabileceği metinlere yer verilmesi gerekmektedir. Örneğin öğrenci yukarıdaki verilerde de

görüldüğü üzere 6.sınıfta hayvan sevgisi değerini ders kitabında bulamamıştır. Oysaki eğitim öğretimin amacı öğrenciyi hayata hazırlamaktır.

6, 7 ve 8.sınıf ders kitaplarında yer alan toplam 111 metnin 44'ünde araştırmacı tarafından metinlerin analiz edilmesiyle belirlenen değerlere rastlanmamıştır. Bu ciddi bir eksiklik olarak görülebilir.

Yapılan çalışmada Türkçe ders kitaplarında (6–8. sınıf) yer alan metinlerin belirlenen değerlerin aktarımında yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Metin ve tema seçiminde değerlerin iletimi açısından yerinde tercihler yapılmadığı görülmüştür. Değerler genellikle Atatürkçülük temasında toplanmıştır.

Kitaplardaki değerler yetersiz işlendiği gibi var olan değerler de konulara göre düzensiz dağıtılmıştır. Toplam 76 metnin ikisinde aynı metinde olmak üzere yedi, üçünde ise yine aynı metinde altı değer birden bulunmuştur. Dokuz metinde hiçbir değere yer verilmemiştir.

Ayrıca ders kitaplarına seçilen metinlerin gelişigüzel bir şekilde belirlenmemesi gerekir. Seçilen metinlerde özellikle 6. sınıf kitabında olumsuz değerlere de yer verilmesi öğrencilerin gelişim özelliklerinin dikkate alınmadığını gösterir.

Metin seçiminin emek isteyen zor bir konu olduğu bilinmektedir. Ancak Türkçe derslerinin temelini de metinler olduğu unutulmamalıdır. Gerek Türkçe dersinin genel amaçları gerek temel beceriler ve dil becerileri gerekse bunlarla ilgili amaç ve kazanımlar metinler yoluyla gerçekleştirildiğinden metin seçiminde daha özenli davranılması, kullanılacak metinlerin değerler açısından da daha zengin ve nitelikli olmasına dikkat edilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aral, D. (2008). *Millî Eğitim Bakanlığı'nın Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma*. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Belet, D. ve Deveci H. (2008). *Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi*. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi. VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu
- Ekici Çelikpazu, E. ve Aktaş E. (2011). "MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi". *Turkish Studies Dergisi*, Volume 6/2.
- Ergin, M. (2009). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Karagöz, B. (2009). *Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre İlköğretim 6 ve 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi (Muğla İli Örneği)*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- MEB (2006). *Türkçe Öğretimi Programı. (6-8. sınıflar)* 06. 01. 2010 tarihinde <http://www.meb.gov.tr> adresinden alınmıştır.
- MEB (2005). *İlköğretim Türkçe Dersi (6-8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü
- Parlakyıldız, H. (2009). "İlkokul İkinci Devrede Türkçe Ders Kitaplarındaki Moral Değerlere Kısa Bir Bakış (1948-1968 Yılları Arası)", *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXII (1), s. 245-262.
- Somuncu, S. (2008). *İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Edebî Metinlerin Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi*, Afyonkarahisar: Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şen, Ü. (2008). *Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi*. KKTC: Uluslar arası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu.
- Tarhan, N. (2011). *Güzel İnsan Modeli*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçki Yayıncılık.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I*. Ankara: Öncü Kitap.

İncelenen Kitaplar

- 1.Özbay, M. (Editör). (2009). *İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 7*. Ankara: MEB Devlet Kitapları.

2. Özbay, M. (Editör). (2009). *İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 8*. Ankara: MEB Devlet Kitapları

3. Özbay, M. (Editör). (2007). *İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6*. Ankara: MEB Devlet Kitapları.

EKLER

Ek 1: 6. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Metinler

1. Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması- Mehmet GÜLER
2. Okuma Üstüne- Bacon
3. En İyi Arkadaş- Hadi BESLEYİCİ
4. Kitap Kuşum Uçuverdi- Nurefşan ÇAĞLAROĞLU
5. Atatürk ve Onun Büyük Eseri- KOMİSYON
6. Atatürk'ten Son Mektup- Halim YAĞCIOĞLU
7. Atatürk'ten Anılar- İsmail HABİP SEVÜK, Ayşe AFETİNAN, Şükrü TEZER
8. Atatürk ve Müzik Devrimi- Yücel AKSOY
9. Kadının Sosyal ve Siyasi Haklarını Kazanması- www.meb.gov.tr
10. Atatürk ve Tarihimiz- KOMİSYON
11. Ömür Boyu Mutluluk- Fadime ÇETİN
12. Meşe ile Saz- La FONTAINE
13. Çocuk ve Resim- Dilaver CEBECİ
14. Bir Masal Ülkesinde Anadolu- Mehmet ÖNDER
15. Bir Mektup- Atalay YÖRÜKOĞLU
16. İstanbul Liseli Küçük Hasan- İsmail BİLGİN
17. Bayrak- Arif Nihat ASYA
18. Eskici- Refik Halit KARAY
19. Beypazarı- Ülkü ÖZEL AKAGÜNDÜZ
20. Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu- Saim SAKAOĞLU
21. Anadolu'da Bahar-Abdurrahim KARAKOÇ
22. Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek- Şevket RADO
23. Mavisini Yitirmiş Yaşamak- Ali ÇOLAK
24. Kırkikindiler-Hikmet Birand
25. Orman Küstü Bize-Cemalettin ŞENOCAK
26. Cennet Göller Tek Tek Yok Oluyor

Ek 2: 7 .Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Metinler

1. Tatlı Dil- Şevket RADO

2. Yolcu Konmaz Oteli- Cemil MİROĞLU
 3. Bülbül ile Bağcı- Beydeba
 4. Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür-Hakkı
- USLU
5. Atatürk- Rasim KÖROĞLU
 6. Atatürk ve Sanat- Haldun TANER
 7. Millî Kültür- www.meb.gov.tr
 8. Atatürk ve Türk Tiyatrosu- Lütfi AY
 9. Türk Dili- Atatürkçülük 3. kitap
 10. Bilmece-Ünver ORAL
 11. Bakardım Güneş Avuçlarımda- Beşir
- AYVAZOĞLU
12. Hayata Açılan Kapılar- Oya BERK
 13. İyimserlik Kötümserlik- Şevket RADO
 14. Anadolu'nun Cirit Oyunları- Mehmet ÖNDER
 15. Miras Keçe- Kenan Hulusi KORAY
 16. Karada Düzen Donanma- Yavuz
- BAHADİROĞLU
17. Bozkırın Tezenesi- Bayram Bilge TOKEL
 18. Susayan Konya- Aysin TEKTAŞ
 19. Deniz Hasreti- Ömer Bedrettin UŞAKLI
 20. Yeşil Gözlü Kardan Adam- Tacettin ŞİMŞEK
 21. Son Kuşlar- Sait Faik ABASIYANIK
 22. Komşusuzluk- Ali ÇOLAK
 23. Emine Teyze'nin Çilek Reçeli- Miyase
- SERTBARUT
24. Mustafa Kemal'in Kağnısı- Fazıl Hüsni
- DAĞLARCA
25. Anadolu'da Konukseverlik- Mehmet ÖNDER

Ek 3: 8 .Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Metinler

1. Kız Kalesi- Saim SAKOĞLU
2. Geçmiş Zaman Şiirleri- Bayram Bilge TOKEL
3. Verilen Sözü Tutmak ve Vaktinde İş Yapmak- Selim Sırrı TARCAN
4. Eski Ankara Evleri- Pınar YETİMOĞLU
5. Atatürk'ten Anılar- Hasan Reşit TANKUT, İlknur GÜNTÜRKÜN KALIPÇI
6. Onuncu Yıl Nutku- Mustafa Kemal ATATÜRK

7. Dil Devrimi- İsmet Zeki EYÜPOĞLU
 8. Atatürk ve Bilim- Aydın SAYILI
 9. Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi- Mustafa Kemal
- ATATÜRK
10. İhtiyar Çilingir- Memduh Şevket ESENDAL
 11. Gönül Mimarlarımız- Talat Sait HALMAN,
Şükrü Enis REGÜ
 12. Türküler Dolusu- Bedri Rahip EYÜBOĞLU
 13. Nevruz ve Birlik- Sevinç ÇOKUM
 14. Ergenekon Destanı- ANONİM
 15. Çiğdem Der Ki- Miyase SERTBARUT
 16. Herkesin Dostu Anton- Stefan ZWEIG
 17. Aşinasız- Ali ÇOLAK
 18. Basından Teknoloji Haberleri-Özcan YAĞMUR-
Salih HAMURCU- Mehmet YATKIN
- İSMİER
19. Ekran Efendi'nin Tutsakları- Ayşe Leyla
- ÖNDER
20. Anadolu'nun Bahtı Açık Kara Treni- Mehmet
 21. Bilgisayar Yalnızlığı- Ali ÇOLAK
 22. Hayatta Başarının Yolları- Selim Sırrı TARCAN
 23. İki İyi İnsan- Enver Naci GÖKŞEN
 24. Empati ile Yaşamak- İdris BİLEN
 25. Martı- Richart BACH